

УДК 346.7:656.091. 072.2

DOI:10.32366/2523-4269-2018-64-3-114-119

Філіпенко Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук

(Донецький юридичний інститут МВС України,
м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9628-7426>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ЛІЦЕНЗУВАННЮ

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється за допомогою спеціального державно-правового механізму, який складається, по-перше, з організаційно-структурних формувань, по-друге, з адміністративно-правових засобів впливу на відносини, що складаються в даній сфері. Наведені прийоми регулятивного впливу щодо транспортного забезпечення зовнішньоекономічних операцій є передумовою розширення міжнародного співробітництва та забезпечення соціально-економічного розвитку України. У ході дослідження виявлено проблеми в системі адміністративно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності та визначено деякі напрями поліпшення ситуації.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність; ліцензія; адміністративно-правове регулювання; національне та міжнародне законодавство; адміністративна послуга; перевезення; транспортні засоби.

Актуальність теми. Політична стратегія нашої держави передбачає інтеграцію до Європейського Союзу та Європейського економічного простору, а також лібералізацію відносин суб'єктів підприємницької діяльності з іноземними контрагентами. Насамперед це означає рух у напрямку європейської цивілізованої моделі, що забезпечує прогрес у всіх сферах життєдіяльності суспільства і держави. Реалії такі, що навіть найбільш толерантний підхід щодо зазначеного вище питання «Чи конкурентоспроможна Україна?» підводить до однозначної негативної відповіді. Існує нагальна проблема щодо радикального підвищення конкурентоспроможності країни, її відходу від статусу третьорозрядної держави.

Основою для створення таких умов є наявність сприятливого законодавчого поля, яке регулює цю сферу правовідносин і повинно характеризуватися ознаками стабільності, взаємоузгодження його правових норм, а це, безумовно, позитивно впливає на стан організації та здійснення зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД), відповідно й на авторитет нашої держави в зовнішньоекономічних відносинах з іншими державами. Передусім недосконалість правового забезпечення негативно позначається на розвитку зовнішньоекономічних відносин нашої країни, призводить до додаткових можливостей безконтрольного вивезення з неї вкрай дефіцитних ресурсів і продажу їх на світовому ринку за демпінговими цінами. Державне регулювання ЗЕД забезпечується за допомогою спеціального державно-правового механізму, який складається, по-перше, з організаційно-структурних формувань, по-друге, з адміністративно-правових засобів впливу на відносини, що складаються в даній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правовим питанням регулювання зовнішньоторговельної та зовнішньоекономічної діяльності в Україні присвячено досить ба-

гато досліджень. Адміністративно-правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності досліджували такі вчені, як Л. Андрущенко, К. Бережна, І. Бондаренко, Г. Виноградова, В. Галунько, Є. Додін, Ю. Грошовик, О. Дорошева, Е. Зінь, Т. Коломоєць, Т. Корнева, В. Олефір, Л. Сенченко, О. Стеценко, А. Ткаченко, В. Чайковська та ін. Натомість питання особливостей адміністративно-правового регулювання деяких видів ЗЕД, які підлягають ліцензуванню, не знайшло належного відображення в науковій літературі й залишається до кінця не з'ясованим, хоча окремі згадування можна знайти у працях деяких авторів.

З огляду на викладене, **метою статті** є розгляд нормативних актів для обґрунтування засад адміністративно-правового регулювання деяких видів ЗЕД в Україні, які підлягають ліцензуванню, визначення окремих особливостей реалізації адміністративно-правового регулювання ліцензування міжнародних перевезень та формулювання окремих пропозицій щодо вдосконалення, модернізації норм чинних актів управління в частині здійснення більш якісного правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Національне законодавство визнає ліцензування як засіб державного регулювання, що спрямований на забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері ліцензування, захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів, провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню [1, ст. 1].

Світова організація торгівлі (далі – СОТ) суворо регламентує використання ліцензування зовнішньоекономічних операцій, тому що саме такий метод регулювання здатний справляти значний обмежувальний вплив на міжнародну торгівлю. Відповідно до Угоди про процедуру ліцензування імпорту, таке ліцензування, що має бути нейтральним у своєму застосуванні та використовуватися безпристрасно і справедливо, виконує такі функції:

- зобов'язує компетентні органи державної влади публікувати необхідну інформацію щодо процедури ліцензування в доступних для зацікавлених осіб джерелах;
- встановлює процедуру повідомлення державами-членами у разі впровадження нових або редагування існуючих процедур ліцензування імпорту;
- устанавлює загальні критерії оцінки уповноваженими органами заявок на отримання ліцензій [2, ст. 1].

Відповідно до ратифікованої згаданої вище Угоди, Україна, як член даної організації, внесла зміни до національного законодавства щодо порядку ліцензування зовнішньоекономічних операцій з відповідними положеннями ГАТТ 1994, з тим, щоб запобігти недодержань торгівлі, що можуть утворитися внаслідок неякісної дії цих операцій, з урахуванням мети економічного розвитку та торговельних і фінансових потреб країн-членів, що розвиваються.

Згідно з правилами СОТ і національним законодавством, ліцензування експорту (імпорту) товарів здійснюється у формі автоматичного або неавтоматичного ліцензування [1, ст. 16; 2, ст. 2, 3].

Загальновизнано, що ліцензування зовнішньоекономічних операцій – це адміністративний, нетарифний метод державного регулювання ЗЕД, який є комплексом дій органу публічної адміністрації з надання дозволу на здійснення суб'єктом ЗЕД експорту (імпорту) товару.

Вважаємо, що розвиток ЗЕД підприємств є неможливим без організації її транспортного забезпечення. Для реалізації міжнародних перевезень фізична або юридична особа повинна отримати від уповноваженого органу спеціальний дозвіл (ліцензію), такий припис визначено як у міжнародних договорах, так і в національному законодавстві багатьох держав і України зокрема.

Перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів морським, річковим, залізничним, автомобільним та повітряним транспортом, міжнародні перевезення пасажирів та вантажів автомобільним транспортом обов'язково підлягають ліцензуванню – визначено в національному законодавстві [1, ст. 7].

У Міністерстві інфраструктури України пояснюють необхідність запровадження ліцензування перевезень небезпечних вантажів та небезпечних відходів турботою про безпеку та довкілля. У 2015–2017 рр. сталося понад 60 аварій із небезпечними вантажами [3].

Ліцензування деяких видів роботи у галузі транспорту може запроваджуватися з різною метою, а саме:

- забезпечення безпеки і надійності роботи транспорту;
- обмеження монополізму та розвитку конкуренції;
- створення рівних умов для розвитку господарської діяльності підприємств транспорту [4, ст. 8].

На сьогодні автомобільні перевізники володіють дійсними безстроковими дозволами (ліцензіями) з відмінними редакціями назви виду господарської діяльності, що змінювались у часі. З цього випливає, що разом зі змінами редакції назви різновиду господарської діяльності змінювався предмет виду господарської діяльності, який ліцензується. Особливо такі трансформації стосувалися надання дозволу щодо господарської діяльності з міжнародних перевезень вантажів вантажними автомобілями.

Наприклад, предмет різновиду зазначеної вище господарської діяльності звучувався у часі, а саме: з ліцензування міжнародних перевезень вантажів вантажними автомобілями до ліцензування перевезень небезпечних вантажів та небезпечних відходів. Тобто дозвіл на право здійснення міжнародних перевезень вантажів надає автомобільним перевізникам право здійснювати перевезення небезпечних вантажів та небезпечних відходів, за що суб'єкти господарської діяльності повинні здійснювати плату до Державного бюджету України.

Згідно із затвердженими ліцензійними умовами, вимоги до автомобільних перевізників, що здійснюють міжнародні перевезення вантажів вантажними автомобілями, значно менші, ніж вимоги до автомобільних перевізників, що здійснюють міжнародні перевезення небезпечних вантажів. Тобто, документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду діяльності, а саме міжнародних перевезень небезпечних вантажів, забезпечує реалізацію вимог, передбачених для міжнародних перевезень вантажів вантажними автомобілями.

На сьогодні, відповідно до норм чинного основного нормативного акту, впроваджено ліцензування міжнародних перевезень вантажів вантажними автомобілями [1, ст. 7].

У преамбулі Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом щодо ЗЕД зазначено:

- ліцензії на право здійснення міжнародних перевезень вантажів – надають право провадити господарську діяльність з міжнародних перевезень вантажів вантажними автомобілями (крім перевезень небезпечних вантажів та небезпечних відходів);
- ліцензії на право здійснення міжнародних перевезень небезпечних вантажів вантажними автомобілями, причепами та напівпричепами – надають право провадити господарську діяльність з міжнародних перевезень вантажів вантажними автомобілями [5].

З інформацією про дійсні на сьогодні ліцензії та види господарської діяльності, які дозволено провадити на підставі таких ліцензій щодо міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом, можна ознайомитися на офіційному сайті органу ліцензування, а саме Державної служби України з безпеки на транспорті (Укртрансбезпеки).

Треба звернути увагу на необхідність приведення до єдиного визначення, які саме вантажі під час міжнародних перевезень потребують отримання ліцензії, отже необхідно усунути існуючі колізії.

Так, у Законі України «Про автомобільний транспорт», а саме в абзаці дев'ятому частини четвертої й частині шостої статті 9, пропонується включити слово «небезпечні відходи». Адже на підставі пункту 24 статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» й Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з пере-

везення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом, підлягають ліцензуванню міжнародні перевезення всіх без винятку вантажів.

Відповідно до Закону України «Про автомобільний транспорт», ліцензія на надання послуг з міжнародних перевезень пасажирів чи небезпечних вантажів надає право автомобільному перевізнику надавати послуги з внутрішніх перевезень пасажирів чи вантажів [6, ст. 9].

Дещо детальніше розглянемо умови й порядок ліцензування міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом. Отже, господарська діяльність може здійснюватися частково за такими видами:

- 1) міжнародні перевезення пасажирів на таксі;
- 2) міжнародні перевезення пасажирів легковими автомобілями на замовлення;
- 3) міжнародні перевезення пасажирів автобусами;
- 4) міжнародні перевезення небезпечних вантажів та небезпечних відходів вантажними автомобілями;
- 5) міжнародні перевезення вантажів вантажними автомобілями (крім перевезення небезпечних вантажів та небезпечних відходів).

Ліцензування транспортної діяльності вимагає подання досить об'ємного пакету документів, а від того, наскільки професійно та якісно вони будуть оформлені, залежить, чи своєчасно перевізник отримає дозвіл на транспортні перевезення. Рішення про надання ліцензії чи про відмову у її наданні Укртрансбезпека може приймати протягом 10 днів, згідно з офіційним веб-порталом адміністративних послуг.

Тільки центральний орган Укртрансбезпеки здійснює ліцензування, територіальні органи таких повноважень не мають. Зазначений вище орган, окрім перевезень на автомобільному транспорті, здійснює ліцензування на залізничному, морському та річковому транспорті. Усі технологічні й інформаційні картки, відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги», у вільному доступі знаходяться на офіційному веб-порталі уповноваженого органу. Згідно з рішенням Міністерства інфраструктури України, окрім згаданого вище органу, функції по ліцензуванню здійснює Державна авіаційна служба України щодо видачі ліцензії на право провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів повітряним транспортом.

Наголошуємо, що ті суб'єкти господарської діяльності, які бажають здійснювати міжнародні перевезення пасажирів, багажу й вантажу автомобільним транспортом, повинні відповідати низці умов, які регламентовано Постановою КМУ [7].

Викладені в нормативному акті, ліцензійні умови можна розділити на технічні, кваліфікаційні й організаційні вимоги, які ставляться до пасажирських перевезень.

Організація міжнародних перевезень пасажирів, багажу та вантажу здійснюється відповідно до спеціальних правил, закріплених Законом України «Про автомобільний транспорт», окремо визначено, який пакет документів повинен бути на кожен вид перевезення резидентами й нерезидентами України [6].

Розглянувши блок актів державного управління за наведеним вище питанням, приходимо до висновку, що така господарська діяльність, у якій задіяно як резидентів, так і нерезидентів країни, дуже розгалужена, структура нормативних актів є найчастіше бланкетною, тобто відсилає до інших актів державного управління. Така ситуація є найбільш розповсюдженою для нашого законодавства. Підтримуємо Асоціацію міжнародних автомобільних перевізників України, членами якої підготовлено проект Закону України «Про державне регулювання міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом». Цей нормативно-правовий акт повинен визначати адміністративно-правові основи регулювання організації міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом, що належить українським та іноземним перевізникам, відповідальність за порушення встановленого вищезазначеним Законом порядку [8].

Провадження господарської (підприємницької) діяльності у сфері міжнародних перевезень пасажирів, багажу, небезпечних вантажів та небезпечних відходів іншими видами транспорту не потребує окремої ліцензії і регулюється ліцензійними умовами, визначеними постановами Кабінету міністрів України відповідно до виду транспорту. Такі ліцензійні умови встановлюють вичерпний перелік вимог до ліцензіатів, що передбачає організаційні, технологічні та кадрові вимоги щодо перевезень пасажирів, багажу, небезпечних вантажів та небезпечних відходів як по території України, так і за її межами.

Аналіз ліцензійних умов свідчить, що в них містяться вимоги виключно щодо діяльності з перевезення небезпечних вантажів та небезпечних відходів і не передбачаються вимоги щодо здійснення вантажних операцій, відправки або приймання вантажу, окремих операцій з підготовки вантажу, тари тощо. Отже, відправник або одержувач небезпечного вантажу не обов'язково є суб'єктом перевезення чи перевізником і може здійснювати операції з ним без ліцензії.

У той же час, статтею 3 Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» визначено, що дія цього Закону поширюється на такі види діяльності, як державне управління та державне регулювання безпеки у сфері перевезення небезпечних вантажів; виконання робіт і надання послуг, пов'язаних з перевезенням небезпечних вантажів; забезпечення міжнародних зобов'язань у сфері перевезення небезпечних вантажів [9].

Висновки. Виходячи із зазначеного вище, вважаємо за необхідне розширити перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, і внести до статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» такий вид діяльності, як виконання робіт і надання послуг, пов'язаних з перевезенням небезпечних вантажів та небезпечних відходів.

Слід зазначити, що Наказом Міністерства інфраструктури України від 25.04.2017 р. № 156 затверджено зміни до Правил перевезення небезпечних вантажів, зокрема підпункт 1.11.1. доповнено таким абзацом:

«Відповідно до вимог Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» перевезення небезпечних вантажів та небезпечних відходів здійснюється суб'єктами господарювання лише за наявності ліцензії на перевезення небезпечних вантажів та небезпечних відходів залізничним транспортом» [10].

Таке викладення цього абзацу вбачається некоректним з точки зору Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» та затверджених Ліцензійних умов провадження відповідної господарської діяльності, тому пропонується наступна його редакція:

«Відповідно до вимог Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» перевезення небезпечних вантажів та небезпечних відходів здійснюється суб'єктами господарювання лише за наявності ліцензії на перевезення небезпечних вантажів та небезпечних відходів морським, річковим, залізничним, автомобільним, повітряним транспортом та трубопроводом».

Список використаних джерел

1. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02 березня 2015 р. № 222-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 25. Ст. 722.
2. Угода про процедури ліцензування: Угода Світової організації торгівлі від 15 квітня 1994 року. *Офіційний вісник*. 2010. № 84. Ст. 2989.
3. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/timeline/> (дата звернення 17.09.2018).
4. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 № 232/94-ВР (зі змінами та доповн.). *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 51. Ст. 446.
5. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1001. *Офіційний вісник України*. 2015. № 98. Ст. 3358.

6. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 № 2344-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 22. Ст. 105.
7. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом: Постанова Кабінету Міністрів України від 2.12.2015 № 1001. *Офіційний вісник України*. 2015. № 98. Ст. 3358.
8. Про державне регулювання міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом: Проект Закону України. Веб-портал Асоціація міжнародних автомобільних перевізників України. URL: <http://www.asmar.org.ua/index1.php?id=57508> (дата звернення 18.09.2018).
9. Про перевезення небезпечних вантажів : Закон України від 6.04.2000 № 1644-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 28. Ст. 222.
10. Зміни до Правил перевезення небезпечних вантажів: Наказ Міністерства інфраструктури України від 25.04.2017 р. № 156 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0867-17/paran4#n4> (дата звернення 18.09.2018).

Филипенко Анастасия Сергеевна,
кандидат юридических наук
(Донецкий юридический институт МВД Украины, г. Кривой Рог)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9628-7426>

АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ НЕКОТОРЫХ ВИДОВ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, ПОДЛЕЖАЩИХ ЛИЦЕНЗИРОВАНИЮ

Государственное регулирование внешнеэкономической деятельности осуществляется с помощью специального государственно-правового механизма, состоящего, во-первых, из организационно-структурных формирований, во-вторых, из административно-правовых средств воздействия на отношения, складывающиеся в данной сфере. Приведенные приемы регулятивного воздействия по транспортному обеспечению внешнеэкономических операций является предпосылкой расширения международного сотрудничества и обеспечения социально-экономического развития Украины. В ходе исследования выявлены проблемы в системе административно-правового регулирования внешнеэкономической деятельности и определены некоторые направления улучшения ситуации.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность; лицензия; административно-правовое регулирование; национальное и международное законодательство; административная услуга; перевозка; транспортные средства.

Filipenko Anastasiia Sergeevna,
PhD in Law
(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Kryvyi Rih)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9628-7426>

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF SOME SPECIES OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY TO BE LICENSED

It is investigated the main administrative and legal regulation aspects of foreign economic activity of Ukraine, which are subject to licensing, namely licensing of international transport. The problems are revealed in the system of administrative and legal regulation and certain directions of improvement the situation are defined. The significance of foreign economic activity in the socio-economic development of all countries, including Ukraine, is constantly increasing. At present, the political and trade vectors of our state are aimed to recognize it as an active member of the international economic space. It is well-known that the development of foreign economic activity of enterprises is impossible without the organization of its transport. At the legislative level, it is recognized that transport is one of the most important sectors of social production and it is designed to meet the needs of the population and social production in transportation. The questions of the transport of foreign trade for today are relevant for each country due to the deepening of the processes of international division of labor and cooperation of production, as a consequence of which, there is a continuous growth of volumes of international commodity flows. The application of state regulation of foreign economic activity is ensured by means of a special state-legal mechanism, it consists, firstly, of organizational and structural units, and secondly, on the administrative and legal means of influencing the relations that are formed in this sphere. Administrative and legal means are management acts intended to regulate relations in a certain area of activity, as well as to establish administrative restrictions and prohibitions. The methods of foreign economic transactions with export-import goods are given, and their transportation is a prerequisite for the development of a stable state and, in particular, for ensuring the social and economic development of Ukraine.

Key words: foreign economic activity; license; administrative and legal regulation; national and international legislation; administrative service; transportation; vehicles.

Надійшла до редколегії 24.06.2018